Total No. of Questions : 10]

SEAT No. :

PF-2374

[Total No. of Pages : 4

[6632]-36

Fourth Year B.A. LL.B.

(Five Years Law Course)

LC 0801 : LABOUR AND INDUSTRIAL LAW

(2017 Pattern) (Semester - VIII)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) *Answer any three questions from part A. Each question in partA is for 15 marks.*
2) *Answer any two questions from Part B. Each question in Part B is for 10 marks.*
3) *Answer any three short answer questions from Part C. Each question in Part C is for 5 marks.*

PART - A

[3 × 15 = 45]

Q1) Explain the Notional Extension theory with reference to illustrations and case laws under The Employees Compensation Act 1923.

Q2) Define "Factory" and discuss in detail the Safety measures under the Factories Act, 1948.

Q3) Discuss the provisions of retrenchment and lay off under the Industrial Dispute Act, 1947.

Q4) What are the aims and objectives of Industrial Employment (Standing Orders) Act, 1946? Discuss powers, duties, and role of Certifying Officer.

Q5) Explain in detail Constitutional provisions related to labour along with landmark case laws.

PART - B

[2 × 10 = 20]

Q6) Analyze the unfair labour practices given under the Maharashtra Recognition of Trade Unions and Prevention of Unfair Labour Practices Act, 1971?

Q7) Compare the term Industry with the reference of Banglore Water Supply Case and Industrial Dispute amendment Act, 1982.

Q8) What are the theories are of wages? How it is useful to fixing and revising wages under the Minimum Wages Act, 1948?

Q9) Explain the aims and objectives of Payment of Wages Act, 1936.Who are responsible for payment of wages?

P.T.O.

PART - C

Q10) **Write a Short Note on any three :** **[3 × 5 = 15]**

a) Contract labour

b) Preliminary Inquiry

c) Occupier

d) Works committee

e) Certified surgeon

◆ ◆ ◆

CLWP012101 123.63.142.18 28/04/2026 13:34:22

APR 2026

Total No. of Questions : 10]

PF-2374

[6632]-36
Fourth Year B.A. LL.B.
(Five Years Law Course)
LC 0801 : LABOUR AND INDUSTRIAL LAW
(2017 Pattern) (Semester - VIII)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] *[एकूण गुण : 80*

सूचना :
1) *भाग–अ मधील कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे द्या. प्रत्येक प्रश्नाला 15 गुंणासाठी आहे.*
2) *भाग–ब मधील कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे द्या. प्रत्येक प्रश्नाला 10 गुंणासाठी आहे.*
3) *भाग–क मधील कोणत्याही तीन लघु प्रश्नांचे उत्तरे द्या. भाग क मधील प्रत्येक प्रश्न 5 गुणांचा आहे.*

CLWP012101 123.63.142.18 28/04/2026 13:34:22

भाग – अ

[3 × 15 = 45]

प्रश्न 1) कर्मचारी नुकसानभरपाई कायदा, 1923 अंतर्गत न्यायणिवाडे व उदाहरणे देऊन काल्पनिक विस्तार सिद्धांत स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) "कारखाना" परिभाषित करा आणि कारखाना कायदा, 1948 अंतर्गत सुरक्षा उपायांची तपशीलवार चर्चा करा.

प्रश्न 3) औद्योगिक विवाद कायदा, 1947 अंतर्गत छाटणी (Retrenchment) आणि काम बंद (Lay off) करण्याच्या तरतुदींची चर्चा करा.

प्रश्न 4) औद्योगिक रोजगार (स्थायी आदेश) अधिनियम, 1946 चे उद्दिष्टे काय आहेत? प्रमाणन अधिकाऱ्याचे अधिकार, कर्तव्ये आणि भूमिका यावर चर्चा करा.

प्रश्न 5) कामगारांशी संबंधित घटनात्मक तरतुदींसह महत्त्वाच्या न्यायनीवाडयाचे तपशीलवार वर्णन करा.

भाग – ब

[2 × 10 = 20]

प्रश्न 6) महाराष्ट्र कामगार संघटना मान्यता आणि अनुचित कामगार प्रथा प्रतिबंधक कायदा, 1971 अंतर्गत दिलेल्या अनुचित कामगार पद्धतींचे विश्लेषण करा.

प्रश्न 7) "उद्योग" या परिभाषेची तुलना बेंगळुरू पाणी पुरवठा प्रकरण (केस) आणि औद्योगिक विवाद दुरुस्ती कायदा, 1982 चा संदर्भ देऊन करा.

प्रश्न 8) वेतनाचे सिद्धांत काय आहेत? किमान वेतन कायदा, 1948 अंतर्गत वेतन निश्चित करणे आणि सुधारणे कसे उपयुक्त आहे?

प्रश्न 9) वेतन देय कायदा, 1936 चे उद्दिष्टे स्पष्ट करा. वेतन देण्यास कोण जबाबदार आहे?

P.T.O.

भाग – क

प्रश्न *10)* कोणत्याही तीन संक्षिप्त टीपा लिहा : [3 × 5 = 15]

अ) कंत्राटी कामगार

ब) प्राथमिक चौकशी

क) ठेकेदार (Occupier)

ड) कार्य समिती (Works committee)

इ) प्रमाणित सर्जन (Certified Surgen)

◆ ◆ ◆

CLWP012101 123.63.142.18 28/04/2026 13:34:22

APR 2026

Total No. of Questions : 10]

SEAT No. : [ ]

PF2375

[Total No. of Pages : 4

[6632]-37

Fourth Year B.A. LL.B. (Five Year Law Course)

LC - 0802 : JURISPRUDENCE

(2017 Pattern) (Semester - VIII)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) *Each Question in Part-A is for 15 Marks. Answer any three questions from Part-A.*
2) *Each Question in Part-B is for 10 Marks. Answer any two questions from Part-B.*
3) *Answer question No. 10 from Part-C as directed. The question No.10 is for 15 marks.*

CLWP012101 123.63.142.18 30/04/2026 13:38:27

PART - A **[3×15=45]**

Q1) Discuss meaning and definition of Jurisprudence. Explain its Significance.

CLWP012101 123.63.142.18 30/04/2026 13:38:27

Q2) Elucidate the Sociological School of Jurisprudence.

Q3) Define Property. Explain kinds, theories & modes of acquisition property.

CLWP012101 123.63.142.18 30/04/2026 13:38:27

Q4) Explain the Legal Status of Persons, Theories of Legal Personality and Kinds of Legal Persons.

Q5) Write a detailed note on - Hohfeldian analysis of rights.

P.T.O.

PART - B

[2×10=20]

Q6) Discuss the Historical School of Jurisprudence.

Q7) Describe the differences between ownership and possession.

Q8) Discuss the measures of Penal Liability and Civil Liability.

Q9) Explain the relationship between Law, Morality and Ethics.

PART - C

*Q10)*Write Short Notes on any three of the following. [3×5=15]

a) Legislation as a Source of Law

b) Revival of Natural Law

c) Marxist Theories of Law and State

d) Bentham's Theory

e) Solidary Obligations

CLWP012101 123.63.142.18 30/04/2026 13:38:27

APR 2026

Total No. of Questions : 10]

PF2375

[6632]-37

Fourth Year B.A. LL.B. (Five Year Law Course)

LC - 0802 : JURISPRUDENCE

(2017 Pattern) (Semester - VIII)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] [एकूण गुण : 80

सूचना :-
1) भाग-अ मधील कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे द्या. भाग-अ मधील प्रत्येक प्रश्न 15 गुणांचा आहे.
2) भाग-ब मधील कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे द्या. भाग-ब मधील प्रत्येक प्रश्न 10 गुणांचा आहे.
3) निर्देशानुसार प्रश्न क्र. 10 भाग-क मधून कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा. प्रश्न क्र. 10 हा 15 गुणांसाठी आहे.

CLWP012101 123.63.142.18 30/04/2026 13:38:27

भाग-अ [3×15=45]

प्र.1) न्यायशास्त्राचा अर्थ आणि व्याख्या यावर चर्चा करा. त्याचे महत्त्व स्पष्ट करा.

प्र.2) न्यायशास्त्राच्या समाजशास्त्रीय शाळेचे स्पष्टीकरण द्या.

प्र.3) मालमत्तेची व्याख्या करा. मालमत्ता संपादन करण्याचे प्रकार, सिद्धांत आणि पद्धती स्पष्ट करा.

प्र.4) व्यक्तींची कायदेशीर स्थिती, कायदेशीर व्यक्तिमत्त्वाचे सिद्धांत आणि कायदेशीर व्यक्तींचे प्रकार स्पष्ट करा.

प्र.5) हक्कांचे होफेलडियन विश्लेषण यावर सविस्तर टीप लिहा.

भाग–ब [2×10=20]

प्र.6) ऐतिहासिक न्यायशास्त्राची चर्चा करा.

प्र.7) मालकी आणि ताबा यातील फरक स्पष्ट करा.

प्र.8) दंडात्मक दायित्व आणि नागरी दायित्वाच्या मापांची चर्चा करा.

प्र.9) कायदा, नैतिकता आणि नीतिमत्ता यांच्यातील संबंध स्पष्ट करा.

भाग–क

प्र.10) खालीलपैकी कोणत्याही तीन वर टिपा लिहा. [3×5=15]

अ) कायद्याचा स्त्रोत म्हणून कायदे

ब) नैसर्गिक कायद्याचे पुनरूज्जीवन

क) कायदा आणि राज्याचे मार्क्सवादी सिद्धांत

ड) बेंथमचा सिद्धांत

इ) ठोस दायित्वे

CLWP012101 123.63.142.18 30/04/2026 13:38:27

APR 2026

Total No. of Questions : 10]

SEAT No. :

PF-2376

[Total No. of Pages : 4

[6632]-38

Fourth Year B.A. LL.B.

(Fourth Year of Five Year Law Course)

LC-0803 : LAW OF EVIDENCE

(2017 Pattern) (Semester - VIII)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) *Answer any three questions from Part A. Each question in Part A is for 15 marks.*
2) *Answer any two questions from Part B. Each question in Part B is for 10 marks.*
3) *Answer Question no. 10 from Part C as directed. The Question no. 10 is for 15 marks.*

PART - A [3 × 15 = 45]

Q1) All Confession are admission but all admission are not Confession' Discuss.

Q2) "Every person is competent to testify as a witness" Comment."

Q3) Explain the relevancy of motive, preparation and conduct under The Bharatiya Sakshya Adhiniyam, 2023.

Q4) Explain the doctrine of Estoppel in detail and state whether it is applicable against minor?

Q5) Discuss the general principles of burden of proof.

P.T.O.

PART - B [2 × 10 = 20]

Q6) State the essentials of the Dying Declaration. Is a dying declaration admissible if the person making it happen to recover? Explain.

Q7) Define Public Documents. How are they proved?

Q8) "Accomplice is unworthy of credit unless corroborated in material particulars". Discuss.

Q9) What are privileged communications? Can a wife be compelled to give evidence against her husband in civil or criminal cases?

PART - C [3 × 5 = 15]

***Q10)* Write short note (any three)**

a) Expert Opinion

b) Leading questions

c) Fact in issue

d) Evidence

e) Res Gestae

⌘⌘⌘

APR 2026

Total No. of Questions : 10]

PF-2376

[6632]-38

Fourth Year B.A. LL.B.

(Fourth Year of Five Year Law Course)

LC-0803 : LAW OF EVIDENCE

(2017 Pattern) (Semester - VIII)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] *[एकूण गुण : 80*

सूचना :

1) *भाग अ मधील कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे द्या. भाग अ मधील प्रत्येक प्रश्न 15 गुणांसाठी आहे.*

2) *भाग ब मधील कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे द्या. भाग ब मधील प्रत्येक प्रश्न 10 गुणांसाठी आहे.*

3) *भाग क मधील प्रश्न क्रमांक 10 चे उत्तर निर्देशानुसार द्या. प्रश्न क्रमांक 10 हा 15 गुणांसाठी आहे.*

भाग - अ **[3 × 15 = 45]**

प्रश्न 1) 'सर्व कबुलीजबाब हे कबुली आहेत परंतु सर्व कबुली या कबुलीजबाब नाहीत' यावर चर्चा करा.

प्रश्न 2) 'प्रत्येक व्यक्ती साक्षीदार म्हणून साक्ष देण्यास सक्षम आहे' टिप्पणी करा.

प्रश्न 3) भारतीय साक्षय अधिनियम, 2023 च्या अंतर्गत हेतू, पूर्व तयारी आणि वर्तन यांची संबद्धता स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) प्रतिष्टंभ हा सिद्धांत सविस्तरपणे स्पष्ट करा आणि तो अल्पवयीन मुलांना लागू आहे का ते सांगा.

प्रश्न 5) शबिताचा भार याच्याशी संबंधित सामान्य तत्वांची चर्चा करा.

CLWP012101 123.63.142.18 06/05/2026 13:29:43

 P.T.O.

भाग - ब

[2 × 10 = 20]

प्रश्न 6) मृत्यू पूर्व जबानी चे आवश्यक मुद्दे सांगा. मृत्यू पूर्व जबानी दिल्यानंतर, व्यक्ती जर जिवंत राहत असेल तर ती जबानी कायदेशीर रित्या स्वीकारल्या जाईल का?

प्रश्न 7) सार्वजनिक दस्तऐवज ची व्याख्या करा. ते कसे सिद्ध केले जातात?

प्रश्न 8) "जोपर्यंत भौतिक / वस्तुस्थिती तपशीलांमध्ये पुष्टी मिळत नाही तोपर्यंत सहअपराधी हा विश्वास ठेवण्यास अयोग्य आहे". चर्चा करा.

प्रश्न 9) विशेष संरक्षण / अधिकार असलेले संवाद / संप्रेषण म्हणजे काय? दिवाणी किंवा फौजदारी प्रकरणांमध्ये पत्नीला तिच्या पतीविरुद्ध साक्ष देण्यास भाग पाडले जाऊ शकते का? चर्चा करा.

भाग - क

[3 × 5 = 15]

प्रश्न 10) टिपा लिहा (कोणत्याही तीन)

अ) तज्ञांचे मत

ब) उत्तरसूचक प्रश्न

क) वादतथ्ये

ड) पुरावा

इ) रेस गेस्टी

⌘⌘⌘

CLWP012101 123.63.142.18 06/05/2026 13:29:43

APR 2026

Total No. of Questions : 10]

SEAT No. :

PF2377

[Total No. of Pages : 4

[6632]-39

Fourth Year B.A. LL.B. (Five Year Law Course)

LP 0804 : PRACTICAL TRAINING PAPER II - ALTERNATIVE DISPUTE RESOLUTION SYSTEM

(2017 Pattern) (Semester - VIII)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) *Answer any three questions from Part A. Each question in Part A is for 15 marks.*
2) *Answer any two questions from Part B. Each question in Part B is for 10 marks.*
3) *Answer any three questions from Part C. Each question in Part C is for 5 marks.*

PART - A

Answer the following questions in detail (Any Three) **[45]**

Q1) Define the term Conciliation. Explain the role of Conciliator and procedure for reaching amicable settlement under Arbitration and Conciliation Act 1996.

Q2) Discuss grounds on which an arbitral award can be set aside under the Arbitration and Conciliation Act, 1996 along with landmark case laws.

Q3) What do you mean by Alternate Dispute Resolution System? How it is different than the Judicial System? Discuss the advantages and disadvantages of Alternate Dispute Resolution System

Q4) Discuss the establishment of Statutory authorities and their functions under Legal Services Authorities Act, 1987.

Q5) Critically evaluate the role and appointment of arbitrator under Arbitration and Conciliation Act, 1996.

P.T.O.

PART - B

Answer the following questions in detail (Any two) **[20]**

Q6) Explain the term Mediation and Negotiation. Discuss the types of mediation and negotiation and write a difference between mediation and negotiation.

Q7) Discuss the provisions relating to form and contents of the 'Arbitral Award'. What are the types of Arbitral Awards?

Q8) Discuss the provisions of enforcement of foreign award under New York Convention.

Q9) What do you mean by Arbitration Agreement? Discuss the Essentials of valid Arbitration Agreement in the light of judicial pronouncement.

PART - C

Q10) Write short notes on the following (Any Three) **[15]**

a) Entitlement of Legal Services.

b) Appealable orders under the Arbitration and Conciliation Act, 1996

c) Interim Measures by Arbitral Tribunal

d) Termination of Arbitral Proceeding

e) Lok Adalat

ⓘⓘⓘⓘ

CLWP012101 123.63.142.18 08/05/2026 13:34:35

Total No. of Questions : 10]

PF2377

[6632]-39

Fourth Year B.A. LL.B. (Five Year Law Course)

LP 0804 : PRACTICAL TRAINING PAPER II - ALTERNATIVE DISPUTE RESOLUTION SYSTEM

(2017 Pattern) (Semester - VIII)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] [एकूण गुण : 80

सूचना :-
1) भाग-अ मधील कोणतेही तीन प्रश्नांची उत्तरे द्या. भाग-अ मधील प्रत्येक प्रश्न 15 गुणांसाठी आहे.
2) भाग-ब मधील कोणतेही दोन प्रश्नांची उत्तरे द्या. भाग-ब मधील प्रत्येक प्रश्न 10 गुणांसाठी आहे.
3) भाग-क मधील कोणतेही तीन प्रश्नांची उत्तरे द्या. भाग-क मधील प्रत्येक प्रश्न 5 गुणांसाठी आहे.

भाग-अ

खालील प्रश्नांची तपशीलवार उत्तरे द्या. (कोणतेही तीन) **[45]**

प्र.1) सामंजस्य या शब्दाची व्याख्या करा. 1996 च्या लवाद आणि सामंजस्य कायदा अंतर्गत सौहार्दपूर्ण तोडगा काढण्यासाठी समझोत्याची भूमिका आणि प्रक्रिया स्पष्ट करा.

प्र.2) लवाद आणि सामंजस्य कायदा, 1996 आणि कोर्टातील महत्त्वाच्या निर्णयानुसार प्रकाशात लवादाने दिलेला निवाडा कोणत्या आधारांवर रद्द करता येतो यावर चर्चा करा.

प्र.3) पर्यायी विवाद निवाडा प्रणाली म्हणजे काय? ती न्यायिक व्यवस्थेपेक्षा कसी वेगळी आहे? पर्यायी विवाद निवाडा प्रणालीचे फायदे आणि तोटे यावर चर्चा करा.

प्र.4) कायदेशीर सेवा प्राधिकरण कायदा, 1987 अंतर्गत वैधानिक प्राधिकरणांची स्थापना आणि त्यांची कार्ये यावर चर्चा करा.

प्र.5) लवाद आणि सामंजस्य कायदा, 1996 अंतर्गत मध्यस्थांची भूमिका आणि नियुक्ती यांचे गंभीर मूल्यांकन करा.

भाग–ब

खालील प्रश्नांची तपशीलवार उत्तरे द्या. (कोणतेही दोन) **[20]**

प्र.6) मध्यस्थी आणि वाटाघाटी या संज्ञेचे स्पष्टीकरण द्या. मध्यस्थी आणि वाटाघाटीच्या प्रकारांवर चर्चा करा. मध्यस्थी आणि वाटाघाटीमधील फरक लिहा.

प्र.7) 'लवाद निवाडा' च्या स्वरूप आणि मजकुराशी संबंधित तरतुदींवर चर्चा करा. लवाद निवाड्याचे प्रकार कोणते आहेत ते स्पष्ट करा?

प्र.8) न्यूयॉर्क कन्व्हेन्शन अंतर्गत परदेशी लवाद निवाड्याच्या अंमलबजावणीच्या तरतुदींची चर्चा करा.

प्र.9) लवाद करार म्हणजे काय? न्यायालयीन निकालाच्या प्रकाशात वैध लवाद कराराच्या मूलभूत गोष्टींची चर्चा करा.

भाग–क

प्र.10) खालील गोष्टींवर लहान टीपा लिहा: (कोणतेही तीन) **[15]**

अ) फायदेशीर सेवांचा हक्क

ब) लवाद आणि सामंजस्य कायदा, 1996 अंतर्गत अपील करण्यायोग्य आदेश

क) लवाद न्यायाधिकरणाद्वारे अंतरिम उपाययोजना

ड) लवाद कार्यवाही समाप्त करणे

इ) लोकअदालत

ⓘⓘⓘⓘ

CLWP012101 123.63.142.18 08/05/2026 13:34:35

APR 2026

Total No. of Questions : 10]

SEAT No. :

PF-2378

[Total No. of Pages : 4

CLWP013411 14.140.40.14 11/05/2026 13:27:53 14

[6632]-40
B.A. LL.B.
(Fourth Year of Five Years Law Course)
LO-0805 : HUMAN RIGHT LAW AND PRACTICE
(2017 Pattern) (Semester - VIII)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) *Answer any three questions from Part A. Each question in Part A is for 15 marks.*
2) *Answer any two questions from Part B. Each question in Part B is for 10 marks.*
3) *Answer any three questions from Part C. Each question in Part C is for 5 marks.*

PART - A
[3 × 15 = 45]

Q1) Explain in details the role of United Nation in Promotion of Human Rights Education.

Q2) Elaborate on the provisions of United Nation Charter concerning the human rights.

Q3) Elucidate the Group Rights of Third Generation Human Rights.

Q4) Explain the structure, power and function of National Commission for Women.

Q5) Discuss the provisions of Universal Declaration of Human Rights (UDHR) 1948, in relation to Part III of Indian Constitution.

P.T.O.

PART - B

[2 × 10 = 20]

Q6) Elucidate briefly the nature and significance of International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR).

Q7) Explain in details about the Human Rights of First Generation.

Q8) Elaborate the object and nature of the Protection of Human Rights Act, 1993.

Q9) Write a comment on human rights of third and fourth generations.

PART - C

[3 × 5 = 15]

***Q10)* Write short notes :**

a) National Human Right Commission

b) Human Rights Court in India

c) Domestic Worker' s Human Rights

d) Vulnerable Groups

e) Human Rights of Aged groups

⌘⌘⌘

CLWP013411
14.140.40.14 11/05/2026 13:27:53 14

APR 2026

Total No. of Questions : 10]

PF-2378

[6632]-40

B.A. LL.B.

(Fourth Year of Five Years Law Course)

LO-0805 : HUMAN RIGHT LAW AND PRACTICE

(2017 Pattern) (Semester - VIII)

(मराठी रूपांतर)

CLWP013411 14.140.40.14 11/05/2026 13:27:53 14

वेळ : 3 तास] [एकूण गुण : 80

सूचना :
1) भाग अ मधील कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे द्या. भाग अ मधील प्रत्येक प्रश्न 15 गुणांचा आहे.
2) भाग ब मधील कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे द्या. भाग ब मधील प्रत्येक प्रश्न 10 गुणांचा आहे.
3) भाग क मधील कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे द्या. भाग क मधील प्रत्येक प्रश्न 5 गुणांचा आहे.

भाग – अ [3 × 15 = 45]

प्रश्न 1) मानवाधिकार शिक्षणाच्या प्रचारात संयुक्त राष्ट्रसंघाची भूमिका तपशीलवार स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) मानवाधिकारांसंबंधी संयुक्त राष्ट्रांच्या सनदातील तरतुदींचे तपशीलवार वर्णन करा.

प्रश्न 3) तिसऱ्या पिढीच्या मानवी हक्कांचे गट अधिकार स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) राष्ट्रीय महिला आयोगाची रचना, शक्ती आणि कार्य स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) भारतीय राज्यघटनेच्या भाग तीन च्या संबंधात सार्वत्रिक मानवाधिकार घोषणा (UDHR) 1948 च्या तरतुदींची चर्चा करा.

भाग - ब [2 × 10 = 20]

प्रश्न 6) नागरी आणि राजकीय हक्कांवरील आंतरराष्ट्रीय कराराचे स्वरूप आणि महत्त्व (ICCPR) थोडक्यात स्पष्ट करा.

प्रश्न 7) पहिल्या पिढीच्या मानवी हक्कांबद्दल तपशीलवार स्पष्टीकरण द्या.

प्रश्न 8) मानवी हक्क संरक्षण कायदा, 1993 चे हेतू आणि स्वरूप स्पष्ट करा.

प्रश्न 9) तिसऱ्या आणि चौथ्या पिढ्यांच्या मानवी हक्कांवर टिप्पणी लिहा.

भाग - क [3 × 5 = 15]

प्रश्न 10) लहान नोट्स लिहा.

अ) राष्ट्रीय मानवाधिकार आयोग

ब) भारतातील मानवी हक्क न्यायालय

क) घरगुती कामगारांचे मानवी हक्क

ड) असुरक्षित गट

इ) वृद्ध गटांचे मानवी हक्क

⌘⌘⌘

CLWP013411
14.140.40.14 11/05/2026 13:27:53 14

APR 2026

Total No. of Questions : 10]

SEAT No. :

PF-2379

[Total No. of Pages : 4

[6632]-41
B.A. LL.B.
(Fourth Year of Five Year Law Course)
LO 0806 : Competition Law
(2017 Pattern) (Semester - VIII)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) *Answer any 3 questions from part 'A'. Each question in part 'A' is for 15 Marks.*
2) *Answer any 2 questions from part 'B'. Each question in part 'B' is for 10 Marks.*
3) *Answer any 3 questions from part 'C' Each question in part C is for 5 marks.*

PART - A

Attempt any Three of the following. **[3 × 15 = 45]**

Q1) Anti- Competitive Agreements distort the competition in the market hence they are prohibited by Competition Act. Discuss horizontal and vertical agreements and provisions regarding them.

Q2) "Competition Law is a legal instrument in the implementation of competition policy". Critically examine this statement.

Q3) What is the abuse of dominant position? Explain the procedure for inquiry into abuse of dominant position.

Q4) Explain Constitutional aspect of competition law with respect to Social Justice Article 39 (b) and (c) of the Constitution of India.

Q5) Discuss the interface of Competition Law with Intellectual Property Rights with the help of decided case law.

PART - B

Attempt any Two of the following. **[2 × 10 = 20]**

Q6) Why Acquisition and Merger are regulated by Competition Law.

Q7) Explain the circumstances under which penalty may be imposed under Competition Act 2002.

Q8) Trace development of Competition law with special reference to Sachar Committee Report, Raghavan Committee Report.

Q9) What is combination? Discuss the procedure for investigation of combination?

PART - C

***Q10)*Short Notes (Attempt any Three of the following) :** **[3 × 5 = 15]**

a) Basic Concepts: Customer and Consumer

b) Competition Law in USA, UK and EU

c) International Trade and Competition Law

d) Unfair Trade Practices

e) De Minimis Doctrine

◆ ◆ ◆

CLWP012101 123.63.142.18 11/05/2026 13:33:11
CLWP012101 123.63.142.18 11/05/2026 13:33:11
CLWP012101 123.63.142.18 11/05/2026 13:33:11

APR 2026

Total No. of Questions : 10]

PF-2379

[6632]-41
B.A. LL.B.
(Fourth Year of Five Year Law Course)
LO 0806 : स्पर्धा कायदा (कॉम्पटिशन लॉ)
(2017 Pattern) (Semester - VIII)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] *[एकूण गुण : 80*

सूचना :
1) *भाग अ मधील कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे द्या. भाग अ मधील प्रत्येक प्रश्नाला 15 गुण आहे.*
2) *भाग ब मधील कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे द्या. भाग ब मधील प्रत्येक प्रश्नाला 10 गुण आहे.*
3) *प्रश्न क्रमांक 10 मध्ये दिलेल्या सूचनेनुसार प्रश्नांची उत्तरे द्या. प्रश्न क्रमांक 10 मधील प्रत्येक प्रश्नाला 5 गुण आहे.*

भाग - अ

भाग अ मधील कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा. [3 × 15 = 45]

प्रश्न 1) स्पर्धाविरोधी करार (Anti- Competitive Agreements) बाजारातील स्पर्धा विकृत करतात म्हणून त्यांना स्पर्धा कायद्याने प्रतिबंधित केले आहे. क्षैतिज (horizontal) आणि अनुलंब (vertical) करार आणि त्यासंबंधीच्या तरतुदींची चर्चा करा.

प्रश्न 2) "स्पर्धा कायदा हे स्पर्धा धोरणाच्या अंमलबजावणीसाठी एक कायदेशीर साधन आहे". या विधानाचे गंभीरपणे परीक्षण करा.

प्रश्न 3) प्रभावी/वर्चस्व (dominant position) असलेल्या पदाचा दुरुपयोग म्हणजे काय? प्रभावी पदाच्या गैरवापराच्या चौकशीची प्रक्रिया स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) भारतीय राज्यघटनेच्या कलम 39 (b) आणि (c) च्या संदर्भात सामाजिक न्याय आणि स्पर्धा कायद्याच्या घटनात्मक पैलूचे स्पष्टीकरण करा.

प्रश्न 5) बौद्धिक संपदा अधिकार (Intellectual Property Rights) व स्पर्धा कायदा निर्णय घेतलेल्या केस कायद्याच्या मदतीने स्पष्ट करा.

भाग - ब

भाग ब मधील कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

[2 × 10 = 20]

प्रश्न 6) अधिग्रहण (Acquisition) आणि विलीनीकरण (Merger) स्पर्धा कायद्याद्वारे का नियंत्रित केले जाते.

प्रश्न 7) स्पर्धा अधिनियम, 2002 अंतर्गत कोणत्या परिस्थितीत दंड आकारला जाऊ शकतो हे स्पष्ट करा.

प्रश्न 8) सच्चर समिती अहवाल, राघवन समिती अहवालाच्या विशेष संदर्भासह स्पर्धा कायद्याचा शोध घ्या.

प्रश्न 9) एकीकरण (combination) म्हणजे काय? एकीकरनाच्या तपासणीच्या कार्यपद्धतीची चर्चा करा.

भाग - क

प्रश्न 10) कोणतीही तीन टिपा लिहा : **[3 × 5 = 15]**

अ) मूलभूत संकल्पना स्पष्ट करा : ग्राहक

ब) यूएसए, यूके आणि यूरोपियन यूनियन मधील स्पर्धा कायदा

क) आंतरराष्ट्रीय व्यापार आणि स्पर्धा कायदा

ड) अनुचित व्यापार पद्धती

इ) डी मिनिमिस सिद्धांत (De Minimis Doctrine)

♦ ♦ ♦

CLWP012101
123.63.142.18 11/05/2026 13:33:11

APR 2026

Total No. of Questions : 10]

SEAT No. :

PF-2380

[Total No. of Pages : 4

[6632]-42
B.A. LL.B.
(Fourth Year of Five Years Law Course)
LO-0807 : VULNERABLE AND DISADVANTAGED GROUPS AND CRIMINAL LAW
(2017 Pattern) (Semester - VIII)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) *Attempt any 3 questions in part A carrying 15 marks each.*
2) *Attempt any 2 questions in part B carrying 10 marks each.*
3) *Attempt any 3 short notes in part C carrying 5 marks each.*

PART - A [3 × 15 = 45]

Q1) Discuss criminal law as a tool of social change in relation with the vulnerable and disadvantaged groups.

Q2) Discuss the legislative history, object and scope of the Protection of civil Rights Act 1955.

Q3) Explain the precautionary and preventive measures taken by government under the Scheduled Caste / Scheduled Tribe (Preventive of Atrocities) Rules, 1995.

Q4) Discuss in detail the prohibitory and regulatory provision under the The PreConception and Parental Diagnostic Techniques (Prohibition of Sex Selection) Act, 1994

Q5) Discuss in detail aggravated penetrative sexual assault and punishment there for under The Prevention of Children from Sexual Offences (POCSO) Act, 2012

PART - B [2 × 10 = 20]

Q6) Explain the procedure of Registration of Genetic Laboratories and Genetic clinic under The Pre-Conception and Parental Diagnostic Techniques (Prohibition of Sex Selection) Act 1994

Q7) Discuss the punishment for person who is living on the earning of prostitution under Immoral Traffic (Prevention) Act, 1956

P.T.O.

Q8) Discuss the procedure followed for recording statement of the child under The Prevention of Children from Sexual Offences (POCSO) Act, 2012.

Q9) Explain the provision of the special courts and special public Prosecutor under he Scheduled Caste / Scheduled Tribe (preventive of Atrocities) Act, 1989.

PART - C [3 × 5 = 15]

Q10) Write Short notes on any three :

a) Vulnerable groups

b) Penalty for demanding dowry

c) Special courts under the Prevention of Children from Sexual Offences (POCSO) Act, 2012.

d) Civil Rights under the Protection of Civil Rights Act, 1955

e) Objectives of the Prevention of Children from Sexual Offences (POCSO) Act, 2012

APR 2026

Total No. of Questions : 10]

PF-2380

[6632]-42
B.A. LL.B.
(Fourth Year of Five Years Law Course)
LO-0807 : असुरक्षित आणि वंचित गट आणि गुन्हेगारी कायदा
(2017 Pattern) (Semester - VIII)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] *[एकूण गुण : 80*

सूचना :
1) *भाग अ मध्ये प्रत्येकी 15 गुण असलेले कोणतेही 3 प्रश्न करून लिहा.*
2) *भाग ब मध्ये प्रत्येकी 10 गुण असलेले कोणतेही 2 प्रश्न लिहा.*
3) *भाग क मध्ये प्रत्येकी 5 गुण असलेले कोणतेही 3 छोट्या नोट्स प्रश्न लिहा.*

भाग - अ [3 × 15 = 45]

प्रश्न 1) असुरक्षित आणि वंचित गटांच्या संबंधात सामाजिक बदलाचे साधन म्हणून गुन्हेगारी कायद्याची चर्चा करा.

प्रश्न 2) नागरी हक्क संरक्षण कायदा, 1955 च्या कायदेशीर इतिहास, उदिष्टे आणि व्याप्ती यावर चर्चा करा.

प्रश्न 3) अनुसूचित जाती/अनुसूचित जमाती (अत्याचार प्रतिबंधक) नियम, 1995 अंतर्गत सरकारने घेतलेल्या खबरदारी आणि प्रतिबंधात्मक उपायांचे स्पष्टीकरण द्या.

प्रश्न 4) PCPNDT कायदा, 1994 अंतर्गत प्रतिबंधात्मक आणि नियामक तरतुदीची तपशीलवार चर्चा करा.

प्रश्न 5) पॉस्को कायदा, 2012 अंतर्गत उत्तेजित लैंगिक अत्याचार आणि शिक्षेची तपशीलवार चर्चा करा.

भाग - ब [2 × 10 = 20]

प्रश्न 6) PCPNDT कायदा, 1994 अंतर्गत जनुकीय प्रयोगशाळा आणि अनुवांशिक क्लिनिकच्या नोंदणीची प्रक्रिया स्पष्ट करा.

प्रश्न 7) अनैतिक वाहतूक (प्रतिबंध) कायदा, 1956 अंतर्गत वेश्याव्यवसायाच्या कमाईवर जगणाऱ्या व्यक्तीसाठी शिक्षेची चर्चा करा.

प्रश्न 8) POCSO कायदा, 2012 अंतर्गत मुलाचे स्टेटमेंट रेकॉर्ड करण्यासाठी अवलंबलेल्या प्रक्रियेची चर्चा करा.

प्रश्न 9) अनुसूचित जाती/अनुसूचित जमाती (अत्याचार प्रतिबंधक) कायदा, 1989 अंतर्गत विशेष न्यायालये आणि विशेष सरकारी वकील यांची तरतूद स्पष्ट करा.

P.T.O.

CLWP012101 123.63.142.18 11/05/2026 13:33:55

भाग - क [3 × 5 = 15]

प्रश्न 10) कोणत्याही तीन लहान टिपा लिहा.

अ) असुरक्षित गट

ब) हुंडा मागितल्याबद्दल शिक्षा

क) POCSO कायदा, 2012 अंतर्गत विशेष न्यायालये

ड) नागरी हक्क संरक्षण कायदा, 1955 अंतर्गत नागरी हक्क

इ) POCSO कायद्याची, 2012 उद्दिष्टे

CLWP012101 123.63.142.18 11/05/2026 13:33:55

APR 2026

Total No. of Questions : 10]

SEAT No. :

PF-2381

[Total No. of Pages : 4

[6632]-43
Fourth Year B.A. LL.B.
(Fourth Year of Five Year Law Course)
LO-0808 : CIVIL MINOR ACTS
(2017 Pattern) (Semester - VIII)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) *Answer any three questions from Part A . Each question carry 15 marks.*
2) *Answer any two questions from part B. Each question carry 10 marks.*
3) *Answer questions No. 10 from part C as directed. The question No 10 is for 15 marks.*

PART - A [3 × 15 = 45]

Q1) Write down which document are chargeable to court fees and which document are exempted to charge court fees under Maharashtra Court fees Act.

Q2) Explain the concept of Negotiable Instrument and discuss different kinds of Negotiable instruments under Negotiable Instrument Act, 1881.

Q3) Explain the effect of the registration and non-registration of document under Registration Act?

Q4) Write down the provision of objections in appeals to over valuation and under valuation under suit valuation Act.

Q5) Critically examine important provision of The Maharashtra civil courts Act, 1869?

P.T.O.

PART - B

[2 × 10 = 20]

Q6) Critically examine the provision of the Interest Act, 1978.

Q7) Critically Evaluate object, application and definition under the Registration the Act, 1908.

Q8) Write down the provisions of granting allowances for stamping under Maharashtra stamp Act?

Q9) Explain the provision relating to parties to the negotiable instrument their rights and liabilities?

PART - C

[3 × 5 = 15]

***Q10)* Write short notes on any three :**

a) Rules regarding valuation of suits

b) Maturity of instrument

c) Registrable document

d) Refund of court fee

e) Crossed Cheques

⌘⌘⌘

CLWP012101 11/05/2026 13:34:33

APR 2026

Total No. of Questions : 10]

PF-2381

[6632]-43

Fourth Year B.A. LL.B.

(Fourth Year of Five Year Law Course)

LO-0808 : CIVIL MINOR ACTS

(2017 Pattern) (Semester - VIII)

(मराठी रूपांतर)

CLWP012101 122.63.142.18 11/05/2026 13:34:33

वेळ : 3 तास] *[एकूण गुण : 80*

सूचना :
1) *भाग अ मधील कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे द्या. भाग अ मधील प्रत्येक प्रश्न 15 गुणांचा आहे.*
2) *भाग ब मधील कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे द्या. भाग ब मधील प्रत्येक प्रश्न 10 गुणांचा आहे.*
3) *निर्देशानुसार भाग क मधील प्रश्न क्र. 10 चे उत्तर द्या. प्रश्न क्रमांक 10 हा 15 गुणांचा आहे.*

भाग - अ **[3 × 15 = 45]**

प्रश्न 1) महाराष्ट्र न्यायालय फी कायद्यांतर्गत कोर्ट फी कोणत्या दस्तऐवजांवर आकारली जाते व कोणते दस्तऐवज वगळले जातात ते लिहा.

प्रश्न 2) पराक्राम्य संलेखची संकल्पना स्पष्ट करा आणि पराक्राम्य संलेख अधिनियम, 1881 अंतर्गत विविध प्रकारच्या पराक्राम्य संलेखची चर्चा करा.

प्रश्न 3) नोंदणी कायद्यांतर्गत दस्तऐवजाची नोंदणी आणि नोंदणी न करण्याचा परिणाम स्पष्ट करा?

प्रश्न 4) खटला मूल्यांकन कायदा अंतर्गत जास्त मूल्यांकन आणि कमी मूल्यांकनच्या अपीलमधील आक्षेपांची तरतूद लिहा.

प्रश्न 5) महाराष्ट्र दिवाणी न्यायालय अधिनियम, 1869 मधील महत्त्वाच्या तरतुदीचे टीकात्मक परीक्षण करा.

भाग – ब [2 × 10 = 20]

प्रश्न 6) व्याज कायदा, 1978 च्या तरतुदीचे टीकात्मक परीक्षण करा.

प्रश्न 7) नोंदणी कायदा, 1908 अंतर्गत उद्देश, अनुप्रयोग आणि व्याख्या यांचे टीकात्मक मूल्यांकन करा कायदा?

प्रश्न 8) महाराष्ट्र मुद्रांक कायद्यानुसार मुद्रांकासाठी भत्ते देण्याच्या तरतुदी लिहा.

प्रश्न 9) पराक्राम्य संलेखच्या पक्षांशी संबंधित अधिकार आणि दायित्वे तरतुदीचे त्यांचे स्पष्ट करा.

भाग – क [3 × 5 = 15]

प्रश्न 10) खालील टिपा लिहा. (कोणत्याही तीन)

अ) दाव्याच्या मूल्यांकना संबंधीचे नियम

ब) पराक्राम्य संलेखची परिपक्वता

क) नोंदणी योग्य दस्तऐवज

ड) कोर्ट फीचा परतावा

इ) क्रॉस केलेले धनादेश

⌘⌘⌘

CLWP012101 123.63.142.18 11/05/2026 13:34:33

APR 2026

Total No. of Questions : 10]

SEAT No. :

PF-2382

[Total No. of Pages : 4

[6632]-44

Fourth Year B.A.LL.B.

(Fourth Year of Five Year Law Course)

LO-0809 : INTERNATIONAL ECONOMIC LAW

(2017 Pattern) (Semester - VIII)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) *Answer any three questions from Part A. Each question in Part A is for 15 marks.*
2) *Answer any two questions front Part B. Each question in Part B is for 10 marks.*
3) *Answer questions No. 10 from part C as directed. The question No 10 is for 15 marks.*

PART - A **[3 × 15 = 45]**

Q1) Define International Economic Law (IEL). Trace the Origine & Development of IEL. while focusing on its nature and source.

Q2) Explain the dispute settlement system under WTO.

Q3) Discuss in detail the emergence of Bretton Woods System and its contribution to the global Economy.

Q4) Explain the structure power and functions of IMF and World Bank.

Q5) Explain the history of GATT with special reference to GATT - 1994. How is the principle of National Treatment different from the Most favoured nation treatment?

CLWP0211 103.180.210.86 11/05/2026 13:28:30

PART - B [2 × 10 = 20]

Q6) What are the Fundamental principles of NIEO?

Q7) Discuss the objective, scope and functions of WTO.

Q8) What is the role and type of Foreign Direct Investment?

Q9) Write a detailed note on Charter of Economic Rights and Duties.

PART - C [3 × 5 = 15]

Q10) **Short note on any three :**

a) Functions of BRICS

b) Structure and Power of G-20

c) Sustainable Development Goals

d) General Exceptions to Article XX and XXI of GATT - 1994

e) International Sale and Carriage of Goods

⌘⌘⌘

CLWP012111 103.180.210.86 11/05/2026 13:28:30

APR 2026

Total No. of Questions : 10]

PF-2382

[6632]-44
Fourth Year B.A.LL.B.
(Fourth Year of Five Year Law Course)
LO-0809 : INTERNATIONAL ECONOMIC LAW
(2017 Pattern) (Semester - VIII)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] *[एकूण गुण : 80*

सूचना :
1) *भाग अ मधील कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे द्या. भाग अ मधील प्रत्येक प्रश्न 15 गुणांचा आहे.*
2) *भाग ब मधील कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे द्या. भाग ब मधील प्रत्येक प्रश्न 10 गुणांचा आहे.*
3) *निर्देशानुसार भाग क मधील प्रश्न क्र. 10 चे उत्तर द्या. प्रश्न क्रमांक 10 हा 15 गुणांचा आहे.*

भाग - अ **[3 × 15 = 45]**

प्रश्न 1) अंतराराष्ट्रीय आर्थिक कायदा म्हणजे काय? त्याचा उगम व विकास स्पष्ट करा. स्वरुप व स्रोत यावर विशेष लक्ष केंद्रीत करा.

प्रश्न 2) जागतीक व्यापार संघटना अंतर्गत वाद निरसन यंत्रणेचे स्पष्टीकरण द्या.

प्रश्न 3) ब्रेटन वुड्स प्रणालिच्या उद्याचे व जागतीक अर्थव्यवस्थेचे योगदानाचे सविस्तर विश्लेषण करा.

प्रश्न 4) अंतर्राष्ट्रीय नाणेनिधी व जागतीक बँक यांची रचना, आधिकार व कार्य स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) सामान्य करार व व्यापार करार याचा इतिहास विशेषत: GATT 1994 संदर्भसहित स्पष्ट करा.

भाग – ब [2 × 10 = 20]

प्रश्न 6) नव आर्थीक अंतरराष्ट्रीय व्यवस्थाची मुलभुत तत्त्वे कोणती?

प्रश्न 7) WTO चे उद्दीष्ट, कार्यक्षेत्र व कार्ये यांचे स्पष्टीकरण द्या.

प्रश्न 8) थेट विदेशी गुंतवणुकीचा प्रकार व भुमीका काय आहेत ते स्पष्ट करा?

प्रश्न 9) आर्थिक हक्क व कर्तव्यांचे घोषणा पत्र यावर सविस्तर टिपणी द्या.

भाग – क [3 × 5 = 15]

प्रश्न 10) कोणतेही तिन लघुनिबंध लिहा :

अ) ब्रिक्स चे कार्य

ब) G-20 ची रचना व आधीकार

क) शाश्वत विकास उद्दीष्टे

ड) GATT 1994 मधील कलम 20 व 21 अंतर्गत सामान्य अपवाद

इ) आंतरराष्ट्रीय विक्री व मालवाहतुक

⌘ ⌘ ⌘

CLWP014971 157.66.105.238 11/05/2026 13:48:25